

Samenvattingen

Sociologie van de verzorgingsstaat: de "state of the art" (F. Lammertyn, W. Van Trier, E. Henderickx)

De bijdrage biedt een overzicht van de verschillende sociologische theorieën van waaruit men het fenomeen verzorgingsstaat kan benaderen. In een eerste deel worden de voornaamste varianten van achtereenvolgens de functionalistische, de pluralistische en de neo-Marxistische benadering uitgewerkt. In een tweede gedeelte wordt gewezen op de knelpunten waarmee men geconfronteerd wordt bij het streven naar een integratie van deze verschillende benaderingen en worden een aantal krachtlijnen gegeven waarlangs deze wetenschappelijke discussie volgens de auteurs in de toekomst zal (moeten) verlopen.

De Belgische variant: enkele krachtlijnen (J. Berghman & J. Vranken)

De Belgische verzorgingsstaat wordt geanalyseerd vanuit de combinatie van hoge niveaus van sociale overheidsbestedingen met een uitgebouwde "verzorgingsmaatschappij" (d.i. het geïnstitutionaliseerde middenveld tussen individu en staat) die haar eigen is.

In het eerste deel van deze bijdrage worden een aantal tijdreeksen voorgesteld, ondermeer over de ontwikkeling van het aandeel van sociale overheidsbestedingen in het B.B.P. en over de ontwikkeling van de respectievelijke aandelen van de onderscheiden functies in deze overheidsuitgaven. De factoren die de ontwikkeling van een aantal inkomenswaarborgende programma's hebben bepaald, worden van naderbij bekeken.

De institutionele dimensie van de verzorgingsstaat wordt in een tweede deel bestudeerd. Bijzondere aandacht gaat uit naar een aantal verschuivingen inzake de beginselen die aan de basis van de sociale zekerheid liggen en inzake de zogenaamde "corporatieve democratie" (of overlegeconomie), die het centrale mechanisme is inzake het besluitvormingsproces van de Belgische verzorgingsstaat.

Sociale overheidsuitgaven en sociale ongelijkheden in de verzorgingsstaat (H. Deleeck)

Onder invloed van een aantal factoren van politiek-institutionele en van sociaal-culturele aard vloeien vele voordelen van het sociaal beleid, verhoudingsgewijze en tendentieel, meer naar de hogere sociale categorieën dan naar de lagere (Matteüseffect). Dit wordt empirisch aangetoond voor België (1976 en 1979) enerzijds voor de vervangingsuitkeringen van de sociale zekerheid, anderzijds voor de onderwijsuitgaven, kinderbijlagen, gezondheidszorgen, huisvesting en culturele infrastructuur. In het raam van de verzorgingsstaat is het volume sociale overheidsuitgaven enorm toegenomen, maar dit moet veeleer opgevat worden als een anders gestructureerde verdeling van de toegenomen welvaart dan als een herverdeling. De moderne armoede is het problematisch aspect van de ongelijke inkomensverdeling alsmede van de ongelijke deelname aan sociale goederen en diensten.

Verzorgingsstaat en verzuiling: een dubbelzinnige relatie (J. Billiet & L. Huyse)

De verzuilde vorm van de verzorgingsstaat lijkt een remedie bij uitstek tegen meerdere kwalen. Inderdaad: verzuilde organisaties in het maatschappelijk middenveld vormen een buffer tegen verregaande staatsinmenging en de zuilideologie suggereert hoogverheven waarden en een geïntegreerde sociale omgeving waarin de burger zich kan thuisvoelen. De negatieve effecten van bureaucratische procedures, afhankelijk van professionelen, cliëntelisme en het immoralistisch ethos schijnen daardoor weinig kans te maken. Het particulier initiatief zou, tenslotte, borg staan voor uitgavenbeheersing.

Door de inschakeling in de verzorgingsstaat kon het verzuilde middenveld zich, ondanks grondige culturele veranderingen, handhaven. Dit gebeurt echter via transformaties, die de zuilorganisaties ombouwen tot gecentraliseerde, bureaucratische en professionele systemen, die ook de beheersing van uitgaven bemoeilijken en die een cliëntenbinding in de hand werken. Daardoor worden de "heilzame" functies van de verzuiling in de verzorgingsstaat zeer afgezwakt.

Arbeid, Arbeidersbeweging en Verzorgingsmaatschappij
(A. Martens, J. Bundervoet, W. Bosmans)

De rol die de arbeidersbeweging in het ontstaan en de ontwikkeling van de verzorgingsmaatschappij gespeeld heeft, is niet rechtlijnig.

Tegenover de negentiende eeuwse staat die de armen uitsloot en tegelijkertijd bevoogde, hebben georganiseerde arbeiders, autonoom, hun eigen verzorgingsinstituten opgericht. Het "mutualisme" was hierbij de leidraad.

Het algemeen stemrecht en de sociale wetten hebben een driedubbel gevolg: eerst bekomen de "arbeidersverzorgingsinstituten" van de overheid geldelijke steun, vervolgens wordt het verzekeringsstelsel progressief veralgemeend en verplichtend, tenslotte worden de verantwoordelijken van de arbeidersbeweging in het overheidswelvaartsbeleid meer en meer betrokken.

Na de tweede wereldoorlog komt dit integratieproces tot zijn volle ontwikkeling. De arbeidersorganisaties bekomen de mogelijkheid om hun apparaten sterk uit te bouwen. Centralisatie en specialisatie, verzelfstandiging van functies en bureaucratisatie kunnen, binnen het duurzame compromis tussen arbeid en kapitaal, gemakkelijk ontwikkeld worden. Het ledenaantal is hoog, maar de betrokkenheid verslapt terwijl de leiders veelvuldige beheersfuncties waarnemen.

De huidige crisis bedreigt deze ontwikkeling. Binnen de arbeidersorganisaties hebben de verschillende fracties en componenten alle moeite om hypothesen en "scenarios" naar de toekomst toe te formuleren. De arbeidersbeweging stelt zich defensief op, met de hoop dat deze crisis slechts tijdelijk zal zijn en met de vrees dat het toch nog zal verergeren.

Het sociale welzijnswerk: zorgen voor hulp! (J. Breda & Th. Jacobs)

Vanuit allerlei sociaal-politieke achtergronden wordt aangedrongen op een versterking van het aandeel van vrijwilligers en van vrijwillige organisaties als oplossing voor actuele problemen in het welzijnswerk. Het maatschappelijke discours hieromtrent is volgens de auteurs beladen met te hoge en onjuiste verwachtingen. De vrijwillige component kan in de zorgverlening terecht worden versterkt. Men mag deze beleidswijziging niet te voluntaristisch voorstellen. Op vrijwillige basis hulp verstrekken is immers geen vorm van onvoorwaardelijk altruïsme. Vrijwilligheid berust in wezen op specifieke ruilverhoudingen. En vrijwillige organisaties staan in hoge mate bloot aan allerlei organisatorische veranderingsprocessen, heel in het bijzonder de bureaucratisering en/of de traditionalisering van hun optreden. Vrijwilligheid versterken in de zorgsector zal daarom maatwerk worden. In het bijzonder zal gelet moeten worden op de wederzijdse afstemming van het zogeheten informele zorgcircuit en het op beroepsmatige basis georganiseerde welzijnswerk.

De verhoudingen tussen generaties en de toekomst van de verzorgingsstaat: sociologische en demografische beschouwingen (R. Lesthaeghe)

In deze bijdrage wordt onderzocht hoe recente veranderingen in familievorming (inclusief vruchtbaarheid) en familieontbinding volgens Europese patronen, de overdracht van functies, die nu eenmaal typisch tot het familiale domein worden toegeschreven, naar andere gebieden kunnen versnellen. Daar deze veranderingen zinspelen op het toenemende zelfvertrouwen en de afnemende investering in het gezin, kan het individu meer afhankelijk worden van de "verzorgingsgemeenschap" en van de openbare instituties van de verzorgingsstaat. Maar omdat deze laatste instituties zelf kampen met ernstige problemen, is het mogelijk dat er een nieuwe contradictie ontstaat.

Door de demografie worden echter enkele positieve elementen gesignaleerd: de leeftijdsgrenzen zullen niet significant verschuiven tot het einde van deze eeuw en veel kleine cohorten zullen zich aanbieden op de arbeidsmarkt. Deze factoren zullen in zekere mate het werkloosheidsprobleem verlichten.

Doch de gevolgen zullen niet uitblijven daar de huidige lage vruchtbaarheid een leeftijds-boom zal veroorzaken in het begin van de 21e eeuw.

Nieuwe sociale bewegingen en de verzorgingsstaat (A. De Geest)

De relatie tussen de verzorgingsstaat en de nieuwe sociale bewegingen wordt belicht vanuit drie oogpunten. Ten eerste wordt gesteld dat door de uitbreiding van de verzorgingsstaat een aantal nieuwe sociale problemen werden veroorzaakt, die aan de basis liggen van het ontstaan van gefragmenteerd optredende nieuwe sociale bewegingen. Ten tweede wordt de ideologie van deze bewegingen t.o.v. de verzorgingsstaat als defensief omschreven. Dit wordt verklaard door het feit dat zij vooral gedragen worden door leden van een nieuwe middenklasse. Tenslotte wordt nagegaan welke de reactie was van de overheid op het opkomen van nieuwe sociale bewegingen en welk strategisch scenario zij in een crisisperiode schijnt te zullen volgen. Een aantal taken van de verzorgingsstaat zouden overgedragen worden aan lokaal optredende sociale bewegingen, terwijl de overheid het globaal welzijnsaanbod kan inkrimpen zonder al te veel legitimatieproblemen.

Verzorgingsstaat: op weg naar repressieve disciplineren? (L. Van Ouirive)

De verzorgingsstaat wordt niet zozeer afgebouwd, maar dient steeds meer ter repressieve disciplineren van bepaalde bevolkingsgroepen. Er komt een soort strafrechtsbedeling-sociale verzorg-welzijnszorg-complex tot stand dat osmoseverschijnselen vertoont. Na enkele begripsbepalingen wordt de aanloop tot de volle verzorgingsstaat weergegeven, nadien wordt de volle verzorgingsstaat, zoals hij functioneert in de zgn. crisis-situatie ontleed. Economische machtsverhoudingen die de staat in haar optreden beïnvloeden kunnen die evolutie verklaren, maar ook politieke machtsverhoudingen werken beïnvloedend. Tevens wordt een ideologie verspreid om de disciplineren te doen aanvaarden. Tenslotte rijst de vraag waar de contesterende tegenkrachten zich bevinden: wat brengen de arbeidersbewegingen er tegen in en wat doen nieuwe bewegingen op dat vlak ?

Résumés

Sociologie de l'Etat-Providence: "the state of the art" (F. Lammertyn, W. Van Trier, E. Henderickx)

Cette contribution donne un aperçu des différentes théories sociologiques à partir desquelles on peut étudier le phénomène de l'Etat-Providence. La première partie décrit les variantes les plus importantes de l'approche fonctionnaliste, pluraliste et néo-Marxiste. La deuxième partie montre les difficultés auxquelles se heurte le chercheur lorsqu'il tente d'intégrer ces différentes approches et trace quelques lignes de force qui permettraient l'intégration des différents points de vue scientifiques.

Quelques caractéristiques du "cas belge" (J. Berghman & J. Vranken)

L'Etat-Providence belge est perçu comme un cas spécifique puisqu'il combine un niveau élevé de dépenses sociales publiques avec une "société de prévoyance" (c.à.d. un terrain institutionnalisé entre l'état et l'individu) très élaborée.

Dans la première partie de cet article, nous retrouvons un nombre de données statistiques concernant l'évolution de la part des dépenses sociales de l'état dans le P.I.B. ainsi que l'évolution des différentes composantes de ces dépenses. Les facteurs qui ont déterminé l'évolution d'un nombre de programmes visant à garantir les revenus sont analysés plus en détail.

La dimension institutionnelle de l'état-providence est étudiée dans la deuxième partie. Une attention particulière est accordée à certains développements importants des principes sous-jacents à la sécurité sociale et à la soi-disante "démocratie corporative", mécanisme central du processus de décision de l'état-providence en Belgique.

Dépenses sociales de l'Etat et inégalités sociales de l'Etat-Providence (H. Deleek)

Sous l'influence d'un nombre de facteurs politico-institutionnels et socio-culturels beaucoup d'avantages sociaux affluent, proportionnellement et tendanciellement, vers les catégories sociales supérieures plutôt que vers les catégories sociales inférieures ("l'effet St. Matthieu"). Ceci peut être démontré empiriquement pour la Belgique (1976 et 1979), pour les revenus de remplacement de la Sécurité Sociale, les dépenses de l'enseignement, les allocations familiales, les dépenses pour les soins de santé, pour le logement social et l'infrastructure culturelle. Dans le cadre de l'Etat-Providence le volume des dépenses sociales publiques s'est considérablement accru, mais il s'agit plutôt d'une répartition différente du bien-être accru que d'une redistribution. La pauvreté moderne est le résultat d'une répartition inégale des revenus et de la participation inégale aux biens et aux services collectifs.

L'Etat-Providence et la "pillarisation": un rapport ambigu (J. Billiet & L. Huyse)

La forme "pillarisée" de l'Etat-Providence semble être le remède par excellence à plusieurs maux. En effet, les organisations "pillarisées" dans l'espace social entre l'individu et l'état entravent une intervention démesurée de l'état; l'idéologie de la "pillarisation" suscite des valeurs morales élevées et un environnement social intégré dans lequel le citoyen peut se sentir "chez lui". Les effets négatifs des procédures bureaucratiques, la dépendance vis-à-vis des professionnels, le clientélisme et l'éthique immoraliste ne semblent avoir aucune chance de succès dans un tel système. Enfin l'initiative privée garantirait le contrôle des dépenses.

Malgré des changements culturels importants, le champ social "pillarisé" a pu se maintenir, grâce à son insertion dans l'Etat-Providence. Mais ceci s'est fait au prix de mutations qui transforment les organisations pillarisées en des systèmes centralisés, bureaucratiques et professionnels. Le contrôle des dépenses devient de plus en plus difficile et le clientélisme se développe. Aussi les fonctions "salutaires" de la pillarisation dans l'Etat-Providence s'en trouvent-elles fort affaiblies.

Le travail, le mouvement ouvrier et l'Etat-Providence
(A. Martens, J. Bundervoet, W. Bosmans)

Le rôle joué par le mouvement ouvrier dans la genèse et le développement de l'Etat-Providence n'est pas univoque.

Face à l'état du XIXème siècle qui excluait les pauvres tout en les mettant sous tutelle, les travailleurs organisés ont fondé, d'une façon autonome, leurs propres institutions de prévoyance. Le "mutualisme" en était le principe.

Le suffrage universel et les lois sociales votées pour éviter les troubles sociaux, ont eu une triple conséquence: les institutions mutualistes obtiennent des autorités tout d'abord le support financier; le régime d'assurance est ensuite progressivement généralisé et imposé, et finalement les responsables du mouvement ouvrier sont de plus en plus impliqués dans la politique sociale des autorités publiques.

Après la seconde guerre mondiale, ce processus d'intégration s'est poursuivi. Les organisations ouvrières ont eu la possibilité de développer leurs institutions. La centralisation, la spécialisation, l'autonomie des fonctions et du savoir-faire bureaucratique peuvent être développés facilement grâce à un compromis durable entre le travail et le capital. Le nombre de membres augmente, mais l'engagement diminue, tandis que les dirigeants deviennent des gestionnaires.

La crise actuelle menace cette évolution. A l'intérieur des mouvements ouvriers les dirigeants ou les fractions diverses ont beaucoup de mal à formuler des hypothèses et des "scénarios" d'avenir. Nous constatons un manque de clarté et des contradictions dans les définitions de la crise. Le mouvement ouvrier adopte une tactique défensive, dans l'espoir que la crise ne sera que temporaire, tout en redoutant qu'elle ne s'aggrave.

L'aide sociale: assurer les soins? (J. Breda & Th. Jacobs)

Divers courants socio-politiques suggèrent que l'extension de l'apport de volontaires et d'associations de volontaires pourraient résoudre les problèmes actuels de l'aide sociale. Selon les auteurs ce discours social s'inspire d'un espoir trop optimiste et erroné. La composante volontaire dans l'aide sociale peut certes être renforcée, mais on ne peut toutefois attribuer à ce changement de politique, un caractère trop volontariste.

L'aide volontaire n'est pas une forme d'altruïsme inconditionnel. Le volontariat repose essentiellement sur des relations d'échange spécifiques. Les organisations de volontaires sont de plus sujettes à des modifications organisationnelles telles que la bureaucratisation et/ou le traditionalisme. Renforcer l'engagement volontaire dans le secteur social exigera dès lors des interventions 'sur mesure'. Plus spécialement la coordination du circuit "informel" de soins et du circuit professionnel devra faire l'objet d'une attention particulière.

Les relations entre les générations et l'avenir de l'Etat Providence: considérations sociologiques et démographiques
(R. Lesthaeghe)

Cette étude examine la façon dont les changements récents dans la formation de la famille (y compris la fertilité) et dans la dissolution (selon les modèles Européens), peuvent accélérer le transfert de fonctions, jadis caractéristiques du domaine familial, à d'autres secteurs. Puisque ces changements sont les signes d'une plus grande autonomie de l'individu et d'un moindre investissement dans l'unité familiale, les individus pourraient devenir plus dépendants de la communauté et des institutions de soin publiques. Mais puisque ces secteurs sont confrontés eux-mêmes à de sérieux problèmes, une nouvelle contradiction pourrait naître.

La démographie nous apporte toutefois quelques éléments positifs: les niveaux d'âge demeureront inchangés jusqu'à la fin du siècle et des cohortes plus réduites se présenteront sur le marché du travail. Ceci pourrait dans une certaine mesure alléger le problème du chômage. Néanmoins, la fertilité actuellement fort basse, entraînera un vieillissement alarmant au début du 21ème siècle.

Les nouveaux mouvements sociaux et l'Etat-Providence (A. De Geest)

La relation entre l'Etat-Providence et les nouveaux mouvements sociaux est abordée de trois points de vue. Tout d'abord, on peut affirmer que l'expansion de l'Etat-Providence a causé une quantité de nouveaux problèmes sociaux, qui ont donné naissance à de nouveaux mouvements sociaux épars. L'idéologie de ces mouvements face à l'"Etat-Providence" est souvent défensive. Ceci s'explique par le fait qu'ils sont surtout constitués par les membres d'une nouvelle classe moyenne. Enfin l'auteur étudie la réaction des autorités vis-à-vis des nouveaux mouvements sociaux et la stratégie que les pouvoirs publics semblent adopter en période de crise. Un nombre de tâches de l'Etat-Providence serait délégué à des mouvements sociaux agissant au niveau local, tandis que les autorités pourraient réduire l'offre globale d'aide sociale sans trop de problèmes de légitimation.

L'Etat-Providence: une voie vers plus de discipline et de répression? (L. Van Outrive)

De nos jours, l'Etat-Providence n'est pas tant démantelé, il sert de plus en plus à réprimer et à discipliner certains groupes sociaux. Ainsi naît un "complexe administration pénitentiaire-sécurité sociale-aide sociale" où apparaissent des phénomènes d'osmose.

L'auteur définit certains termes et décrit la genèse de l'Etat-Providence. Il analyse ensuite son fonctionnement dans la crise. Des rapports de force économiques qui influencent le fonctionnement de l'état, peuvent expliquer cette évolution, mais des rapports de force politiques agissent également. De plus une idéologie qui tente de faire accepter la discipline est répandue. L'auteur se demande enfin où se trouvent les forces qui pourraient enrayer ce processus: quelle est la réaction du mouvement ouvrier et que font les nouveaux mouvements sociaux?

Abstracts

Sociology of the welfare state: 'The state of the art' (F. Lammertyn, W. Van Trier, E. Henderickx)

This contribution reviews the different sociological theories from which the phenomenon of the welfare state can be approached. In the first part, the most important variants of the functionalistic, the pluralistic, and the neo-Marxist approaches are analyzed. In the second part, attention is given to the main problems with which sociologists are confronted in their attempt to integrate these different approaches. The authors also indicate a number of directions in which this scientific discussion ought to proceed in the future.

The Belgian variant: some characteristics (J. Berghman & J. Vranken)

The Belgian welfare state is analyzed from the point of view of its typical combination of high levels of state social expenditure with a very elaborate "welfare society", the institutionalized field between the individual and the state.

In the first part of this article a number of time series are presented, e.g., with regard to the development of the share of state social expenditure in G.D.P. and the development of the respective shares of the different functions in these expenditures. The factors that have determined the evolution of a number of income guaranteeing programmes are analyzed in detail.

The institutional dimension of the welfare state is studied in the second part. Special attention is given to a number of changes that have occurred in the principles underlying social security and in the "corporate democracy", which is the core mechanism of the decision-making process of the Belgian welfare state.

Social expenditures of the State and social inequalities in the Welfare State (H. Deleock)

Influenced by a number of politico-institutional and socio-cultural factors, most of the advantages of social policy flow proportionally and tendentially to the higher social classes rather than to the lower ones (Matthew-effect). For Belgium (1976/1979), this has been shown empirically with respect to the substitution incomes of social security and also for education expenditures, family allowances, health care, public housing, and cultural infrastructure.

Within the framework of the welfare state the amount of social expenditures has increased enormously, but this has resulted in a different structure of the distribution of the increased wealth rather than in a redistribution. Modern poverty is the problematic aspect of unequal wage distribution as well as of unequal participation in social goods and services.

The ambiguous relationship between the welfare state and pillarization (J. Billiet & L. Huyse)

Religious differences have had very divisive effects on every aspect of society in Belgium and the Netherlands, and the resultant segregation in political and social structures is known as "pillarization". The pillarized form of the welfare state would appear to be a sovereign remedy for many evils. Indeed, segregated pillar organizations form a buffer against excessive state interference in the social midfield between the state and the individual, and the ideology of pillarization provides values and an integrated social environment in which the citizen can feel at home. Because of this, the negative results of bureaucracy, dependence on professionalism, clientelism, and an "immoral ethos" would seem not to have much chance. Moreover, private initiatives should guarantee control of expenditures.

In spite of far-reaching social changes, the pillarized midfield has been able to maintain itself by its involvement in the welfare state. However, this results in the transformation of the pillar organizations into centralized, bureaucratic, and professional systems, which make it harder to control expenditures and promote client allegiance. In this way the beneficial

functions of pillarization within the welfare state are largely compromised.

Labour, the labour movement, and the welfare society
(A. Martens, J. Bundervoet, W. Bosmans)

The part the labour movement has played in the emergence and the development of the welfare society has not always been straightforward.

In opposition to the nineteenth century state, which simultaneously excluded the poor and dealt with them paternalistically, organized workmen autonomously established their own welfare institutions. The underlying principle of these institutions was "mutualism".

Universal suffrage and social laws enacted to prevent social disorder had a three-fold result: first, the "labour welfare institutions" received financial support from the government; second, the social security system was progressively generalized and made obligatory; and finally, representatives of the labour movement became increasingly involved in the formulation of the welfare policy of the government.

This process of integration reached full maturity after World War II. Labour organizations obtained the opportunity to extend their apparatus. Centralization, specialization, increasing functional autonomy, and bureaucratization could easily be developed within the enduring compromise between labour and capital. Although membership is high, commitment is weakening while the leaders hold many of the control functions.

The present crisis threatens this evolution. Within the labour organizations, the different factions and groups have great difficulties in formulating hypotheses and "scenarios" for the future. The labour movement is on the defensive, it hopes that the crisis will only be temporary, but it is also afraid that the crisis will get worse.

Social care: caring for care! (J. Breda & Th. Jacobs)

From all socio-political quarters has emerged a demand for reinforcing the part played by volunteers and voluntary organizations in the solution of the current problems of the welfare state. The authors suggest that the social discussions in this regard are loaded with expectations that are too high and inaccurate. While the voluntary component within the provision of care can be strengthened, this change in policy should not be regarded in a too voluntaristic way, because assistance on a voluntary basis is not a form of unconditional altruism. Voluntary assistance rests essentially on specific exchange relationships, and organizations of volunteers are liable to all kinds of organizational processes of change, especially bureaucratization and traditionalization of their performance. This is why the voluntary work in the field of care must be individualized. Special attention should be paid to harmonizing the so-called informal welfare circuit and professional welfare work.

Relations between Generations and the Future of the Welfare State: Sociological and Demographic Considerations
(R. Lesthaeghe)

This paper explores how recent changes in European patterns of family formation (including fertility) and dissolution may accelerate the transfer of functions once typically belonging to the domain of the family to other sectors. As these changes hint at increasing self-reliance and diminishing investment in the family unit, individuals may become more dependant on the "welfare community" and on the public sectors of the Welfare State. However, as the latter sectors are facing serious problems of their own, a new contradiction may be emerging.

A few positive elements are provided by demography: aging levels will not be altered in a significant way till the end of this century and much smaller numbers will come into the labour market, which may alleviate the unemployment problem to some extent. Nevertheless, the consequences will ultimately be felt since the present low birth rate will produce an aging boom at the beginning of the 21st century.

New social movements and the Welfare State (A. De Geest)

The relationship between the welfare state and new social movements is examined from three points of view. First, a number of new social problems have been caused by the expansion of the welfare state, problems that are at the basis of the appearance of new specialized social movements. Second, the ideology of these movements is defensive with regard to the welfare state. This is explained by the fact that they are supported mostly by members of a new middle-class. Finally, the reaction of the authorities to the appearance of new social movements is investigated as well as the strategic scenario they may apply during times of crisis. The central idea is that certain tasks of the welfare state should be transferred to social movements operating locally, while the authorities can cut down the overall provision of services without too many legitimation problems.

Welfare State: on its way to a repressive disciplining? (L. Van Outrive)

The Welfare State is not so much being dismantled, as a more repressive discipline is being applied to certain groups of the population. A kind of "criminal justice-social security-social care-complex" is developing that is having signs of osmosis. After defining some concepts, the author describes the emergence of the full Welfare State and analyzes it as it functions in the current so-called crisis situation. Economic power relations that can influence the state's actions can explain this evolution, but political power relationships are also significant. At the same time, an ideology is being propagated to make this disciplining acceptable. Finally the question arises where the counterforces are to be found: how is labour movement reacting and what are new movements doing?

*Bibliografie**

A.

- ABBS P., Social support networks. Melbourne, 1982.
- ABHRAMS P., Community care: some research problems and priorities, in Policy and Politics, 6 (1977): 125-140.
- ACHTERHUIS H., De markt van welzijn en geluk. Baarn, 1980.
- A.C.W., Uw ziekenfonds. ACW-programma 1978-1979, in ACW-documentatiemap, Brussel, 1978: 2-5.
- A.C.W., Hervorming Sociale Zekerheid, in ACW-vakbeweging, (1983), aug.: 203.
- ADRIAANSENS H.P.M., Verzorgingsstaat en intermediaire structuren, in Sociale Wetenschappen, 22 (1979), 3: 204-220.
- ADRIAANSENS H.P.M. en ZIJDERVELD A.C., Vrijwillig initiatief en de verzorgingsstaat. Deventer, 1981.
- ADRIAANSENS H.P.M., Algemene Sociologie. Den Haag, 1983.
- AKKERMANS T. en NOBELEN P.W.M., Corporatisme en verzorgingsstaat. Leiden/Antwerpen, 1983.
- ALTHUSSER L., Pour Marx. Paris, 1965.
- ALTHUSSER L., Lire le Capital I & II. Paris, 1968.
- ALTHUSSER L., Idéologie et appareils idéologiques d'état. Notes pour une recherche, in Positions. Paris, 1970.
- ALTINFORM, Alternatieve documentatiegids voor Vlaanderen. Antwerpen, 1982.
- ALVATER E., Umbau oder Abbau des Sozialstaats? Überlegungen zur Restrukturierung des "Welfare State" in der Krise, in Prokla, (1982), 49: 121-145.
- ANDERSON P., Considerations on Western Marxism. London, 1976.
- ARENDSON G. en GEUL A., Corporatisme, in AKKERMANS T. en NOBELEN P., 1983: 46-70.

B.

- BACHRACH P. en BARATZ M., Power and poverty. Theory and practice. London/Toronto, 1970.
- BAECK L., Groei en Onkruid in de verzorgingsstaat. Antwerpen, 1972.
- BAKKER B. en KAREL M., Zelfhulpgroepen: eigen voorzieningen in de verzorgingsstaat, in Beleid en Maatschappij, 8 (1981), 1: 2-18.

* Deze synthese van de gebruikte literatuur werd gemaakt door Y. Wouters (Universiteit Antwerpen - UFSIA).

- BALLERSTEDT E. en GLATZER W., Soziologischer Almanach. Handbuch gesellschaftlicher Daten und Indicatoren. Frankfurt/New York, 1979.
- BANK J., ROS M. en TROMP B., Het eerste jaarboek voor het democratisch socialisme. 1979.
- BEBBINGTON A. en DAWIES B., Territorial need indicators, in Journal of Social Policy, 9 (1980), 4: 433-482.
- BECKERMAN W., Poverty and the impact of income maintenance programmes. Genève, 1979.
- BEECKMANS J. en HENDRICKX E., Sociale kaart van de arbeidsverhoudingen in België, in Tijdschrift voor Sociologie, 4 (1983), 1-2: 39-53.
- De Begroting van Nationale Opvoeding, in Forum, 12 (1981), 15-16: 1-32.
- BERGHMAN J., Armoede en ongelijkheid in België, in Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 21 (1979), 9: 569-606.
- BERGHMAN J. e.a., Bestaansminimum. Antwerpen, 1980.
- BERGHMAN J., Theorie van de sociale zekerheid. Bijdrage tot de sociaalpolitieke theorie van de sociale zekerheid met een toepassing op de pensioensector. Wilrijk, 1981.
- BERTRAND L., Histoire de la coopération en Belgique. Brussel, 1902.
- Bestaanszekerheid en sociale zekerheid. Doelmatigheid van de sociale zekerheid en eerste schets van sociale indicatoren inzake bestaanszekerheid. N.O.S.W., delen 7A en 7B. Brussel, 1978.
- BEUKEMA L. en VROOMANS L., De milieubeweging en de relatie tot de vakbeweging. Opbouw van een sterke belangenbehartiging, in Tijdschrift voor Arbeid en Bewustzijn, 6 (1982), 5: 411-424.
- BEVERIDGE W., Social insurance and allied services. London, 1942.
- BIHR A. en HEINRICH J.M., La néo-social-démocratie ou le capitalisme autogéré. Paris, 1979.
- BIHR A., La part maudite du capitalisme, in Espaces et Société, 40 (1982), 19.
- BIJNENS L., Het ouder-project. Gebruik en evaluatie van het voorzieningenapparaat voor gehandicapten. N.O.S.W., deel 22B, Brussel, 1981.
- BILLIET J., Het personeelsstatuut van het katholiek onderwijs als sociaal probleem, in De Nieuwe Maand, 21 (1978), 4: 221-234.
- BILLIET J., Verzuiling, conflictregering en politieke besluitvorming in België, in Sociologische Gids, 30 (1983), 6: 440-441.
- BIRNBAUM N. e.a., Au-delà de la crise. Paris, 1976.
- BLANPAIN R., Dertig jaar Belgische arbeidsverhoudingen. Deventer, 1977.

- BLUMER H., Collective behavior, in LEE A.M., 1957: 165-222.
- BOELAERT R., De financiële toestand van de Belgische sociale zekerheid, in Tijdschrift voor Economie en Management, 21 (1976), 4: 481-507.
- BOETTCHER E., Soziale Marktwirtschaft oder Wohlfartstaat? Die Deutsche Erfahrung, in Archives Européennes de la Sociologie, 2 (1961): 259-267.
- BOLLAERTS L., Vrijwilligerswerk in de gezondheidszorg, in Welzijnsgids, Vol. III: Boll. 1-16.
- BOLLEN R., De derde trein op de sporen Sociale Zekerheid. Martens V gewogen, in De Nieuwe Maand, 26 (1982), 9: 660-668.
- BOLLEN R. en MOELAERT F., Racisten hebben ongelijk. Leuven, 1982.
- BOSMANS J., DILLE K., MARYSSE S. en WUYTS H., Handel, geen ontwikkelingshulp, in De Nieuwe Maand, 14 (1971), 6: 334-360.
- BOTS K., Van spontane dienstverleners naar gemobiliseerde medewerkers, in RUYGERS H., 1977: 59-91.
- BOUDON R., Effets pervers et ordre social. Paris, 1977.
- BRANCKAERTS J., NUYENS I., VAN WANSEELE C. en WATERPLAS L., Het zachte verzet. Zelfhulporganisaties in Vlaanderen en internationale beleidsontwikkelingen. Deurne, 1982. Zie ook: Welzijnsgids, vol II.
- BREDA J., Innovatie en organisatie. Een onderzoek naar innovaties in de sociale hulpverlening. Wilrijk, 1981.
- BREPOELS J., Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn. Anderhalve eeuw arbeidersstrijd in België. Deel 1: 1830-1966; Deel 2: 1966-1880. Leuven, 1977 en 1981.
- BRIGGS A., The Welfare State in Historical Perspective, in European Journal of Sociology, 2 (1961): 221-258.
- BRUCE M., The coming of the Welfare State. London, 1968.
- BRUCE M., The Rise of the Welfare State: English Social Policy 1601-1971. London, 1973.
- BRUGMANS I.J., De arbeidende klasse in Nederland in de 19de eeuw. Den Haag, 1929.
- BRUGMANS I.J., Paardenkracht en mensenmacht. Sociaal-economische geschiedenis van Nederland 1795-1940. Den Haag, 1961.
- BUNDERVOET J., Verstarring of vernieuwing van de Belgische syndicale beweging, in De Nieuwe Maand, 14 (1971a) 7: 412-420.
- BUNDERVOET J., Sociale programmatie en verhouding basis-leiding in de vakorganisatie, in Bulletin, 2 (1971b): 71-83.
- BUNDERVOET J., Het doorstromingsprobleem in de hedendaagse vakbeweging: kritische literatuurstudie en verkenningen in de Belgische vakbonden. n.g., Leuven, 1973.

BUNDERVOET J., Vakbeweging in heroriëntering. Aspecten van openheid en geslotenheid in de besluitvorming van de Belgische vakbonden, in De Gids op Maatschappelijk Gebied, 65 (1974), 4: 303-320.

BUNDERVOET J., Militantenkernen, de sluimerende kracht van de arbeidersbeweging, in De Nieuwe Maand, 20 (1977) 10: 634-644.

C.

CALDWELL J.C., Theory of Fertility Decline. London, 1982.

CARRIER J. en KENDALL I., Social policy and social change, in Journal of Social Policy, 2, (1973), 3: 209-224.

CASTELLS M., CHERKI E., GODARD F. en MEHL D., Crise du logement et mouvements sociaux urbains. Enquête sur la région parisienne. Paris-La Haye, 1978.

CAUWELIER D., Herschikking van de welzijnszorg, in Ons Erfdeel, 26 (1983), 3: 349-356.

CAUWELIER D., Knelpunten in de welzijnszorg, in Welzijns-gids, Vol. I: Red. 29-58

CHALLIS D. en DAVIES B., A new approach to community care for the elderly, in British Journal of Social Work, 10 (1980): 1-18.

CHALLIS D. en DAVIES B., The Thanet Community Care Project: some interim results. Kent, 1981.

CHERKI E., A propos des mouvements de défense de l'environnement, in Annales de la recherche urbaine, (1979), 3: 72-100.

CHLEPNER B.S., Cent ans d'histoire sociale en Belgique. Brussel, 1972.

Christelijke vormingsbeweging in deze tijd, in DF-mededelingen, 16 (1983), 3: 3-5.

CLARKE J., Taking politics seriously: Thatcherism, Marxism and Welfare in Britain, in Crime and Social Justice, (1982) winter.

COHEN S., The punitive city: notes on the dispersal of social control, in Contemporary Crises, 3 (1979), 2: 184-190.

COLLECTIEF, Welzijnszorg. Vlaamse uitvoering van een nationaal beleid, Martens V gewogen, in De Nieuwe Maand, 26 (1983), 2: 74-83.

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, Eindrapport van de Commissie aan de Raad betreffende het programma van modelprojecten en studies ter bestrijding van de armoede, Brussel, 1981.

CONSEIL DE L'EUROPE, COMITE EUROPEEN POUR LES PROBLEMES CRIMINELS, Rapport sur la décriminalisation. Strasbourg, 1980.

CROISIER M., Le phénomène bureaucratique. Paris, 1963.
CUTRIGHT Ph., Political Structure, Economic Development, and National Social Security Programs, in American Journal of Sociology, 70 (1965), 50: 537-550.

D.

DAGNEAUD M., La classe "d'alternative". Réflexions sur les acteurs du changement social dans les sociétés modernes, in Sociologie du Travail, 23 (1981), 4: 384-405.

DAHL R., Who governs. New Haven, 1961.

DAHL R., Modern political analysis. New York, 1963.

DALE J., A marxist perspective, in TAYLOR - GOOBY P., Social theory and social welfare. London, 1981.

DAUDT H., De politieke toekomst van de verzorgingsstaat, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 189-219.

DE BEUS J.W. en VAN DOORN J.A.A., De interventiestaat. Boom, 1983.

DE BROECK G., Sociale wetgeving, in SCHOLL S.H., 1963, deel 3: 165-166.

DEBRUYN J. en JACOBS R., Naar een nieuwe fase in de sociale beweging, in Marge, 3 (1979), 3: 71-82.

DECLERCQ J.B., De slechte staat van de verzorgingsstaat, in Kultuurleven, 49 (1982), 8: 25.

DE CORT L., De realisatie van de christelijke dimensie in de dienst maatschappelijk werk binnen de christelijke ziekenfondsen. Een exploratief onderzoek. Leuven, Faculteit der Sociale Wetenschappen, 1981.

DE CUYPER R. en PONSAERS P., Arbeidsinspectie: overheidszaak of privé-aangelegenheid. Antwerpen, 1980.

DEGEE J.L., L'évolution des luttes ouvrières en Belgique. Liège, 1980.

DE GEEST A., DEDRY A. en BECKERS H., Hoe wil jij bevallen en hoe bevalt de medische wereld? in Palfijn, 41 (1982-83), 2.

DEHAENE J.L., DE SWERT G., FRANTZEN P., VAN ACKER G. en VAN OTRIVE L., Dossier Economische Democratie, in De Nieuwe Maand, 14 (1971), 4: 4-20.

DE LANGE J. en LEHNING P.B., Krijgt de burger wat hem toekomt? in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 97-119.

DELEECK H., Maatschappelijke zekerheid en inkomenshervreiding in België. Antwerpen, 1966.

DELEECK H., Opstellen over inkomensverdeling, sociale zekerheid en sociaal beleid. Antwerpen/Utrecht, 1972.

- DELEECK H., Ongelijkheden in de welvaarsstaat. Antwerpen, 1977.
- DELEECK H., Paradoxen van inkomensverdeling en inkomensongelijkheid, in Inkomens- en vermogenverdeling. Referaten 14de V.W.E.C. Brussel, 1979: 27-33.
- DELEECK H., BERGHMAN J., VAN HEDDEGEM P. en VEREYCKEN L., De sociale zekerheid tussen droom en daad. Theorie, onderzoek, beleid. Antwerpen, 1980.
- DELEECK H., Het sociaal ongelijk verbruik van de gezondheidszorgen, in Acta Hospitalia, (1982), 3: 147-173.
- DELEECK H., HUYBRECHS J. en CANTILLON B., Het Mattheüseffect. De ongelijke verdeling der sociale overheidsuitgaven. Deurne, 1983.
- DELEECK H., De inkomensverdeling in België, in Maandschrift Economie, 47 (1983), 9: 383-394.
- DELEU M., Nieuwe coöperatieven. Eén, in Komma, 1 (1983), 8: 4-8.
- DEMAN M. en DE BROUCKERE L., Le mouvement ouvrier en Belgique. Brussel, 1965.
- DEN HOLLANDER H., Drift en koers. Assen, 1962.
- DEN UYL J.M., Inzicht en uitzicht. Opstellen over economie en politiek. Amsterdam, 1978.
- DEN UYL J.M., Armoede in de welvaartsstaat, in DEN UYL J.M., 1978: 128-135.
- DERKONINGEN B., De centra voor Maatschappelijk Werk, in Welzijnsids, vol. II: Der. 1-16.
- DE RUYTER D., De politiek van de vele kleine vuurtjes. Paradigmawisseling in de politieke cultuur? in Marge, 6 (1982), 12: 346-355.
- DE SWAAN A., Halverwege de heilstaat. Amsterdam, 1983.
- DE SWAAN A., De reformatie van de verzorging, in DE SWAAN A., 1983: 19-36.
- DE SWAAN A., De mens is de mens een zorg. Opstellen 1971-1981. Amsterdam, 1982.
- DE SWERT G., Sociale Zekerheid. De zweetkuren van Martens V, in De Nieuwe Maand, 26 (1983a), 1:31-37.
- DE SWERT G., Vakbonden. Van overleg naar onderleg. Martens V gewogen, in De Nieuwe Maand, 26 (1983b), 6: 344-369.
- DILLEMANS R., VAN LANGENDONCK J. en VAN BUGGENHOUT B., Ontwerp van wetboek Sociale Zekerheid. Leuven, 1978.
- DOBBELAERE K., De katholieke zuil nu : desintegratie en integratie, in Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 13 (1982), 1: 119-160.

DOBBELAERE K. en BILLIET J., Les changements internes au pillier catholique en Flandre : d'un catholicisme d'église à une chrétienté socio-culturelle, in Recherches Sociologiques, 14 (1983): 141-184.

DONNER A.M., Over de term verzorgingsstaat, in Mededelingen Koninklijke Nederlandse Akademie van de wetenschappen, 1957.

DONZELOT J., La police des familles. Paris, 1977.

DONZELOT J., The poverty of political culture, in Ideology and consciousness, (1979), 5.

DOOGHE G., Hulp en verzorging, in Welzijnsgids, Vol. I: Doo. 1-8.

DOOM R. en RAES K., De burger als consument, in J. SERVAES, 1981: 63-82.

DOUBEN N.H., Sociale Zekerheid in de verzorgingstaat, in Sociale Wetenschappen, 23 (1980), 1: 68-74.

DUFFHEUS A.T.M. en FELLING A.J.A., De structurele relaties tussen politieke organisaties binnen de katholieke zuil van 1954 - 1980: een netwerkanalyse. Paper voorgedragen op de N.S.V.A. voorjaarsconferentie over Religie en Macht. Amsterdam, 1983.

DUPEYROUX J.J., Ontwikkelingstendenties van de stelsels van Sociale Zekerheid der lidstaten van de Europese Gemeenschap en Groot-Brittanië. Luxemburg, 1966.

E.

EDER K., New social movements, in Telos, (1982), 52: 18-19.

ELCHARDUS M., De stille netwerken en de luidruchtige dienstverleners, in Bevolking en Gezin, (1981), 3: 367-392.

ESSER J., Gewerkschaften in der Krise. Frankfurt am Main, 1982.

EUROSOCIAL, Newsletter 12 (1983): 29-31.

EVERS A., Social movements and political power : a survey of a theoretical and political controversy, in Comparative Urban Research, 8 (1981), 2: 29-47.

EYZENGA G.R., De beheersbaarheid van het gedrag van non-profit organisaties, in Beleid en maatschappij, 7 (1980), 8: 202-214.

F.

FAINSTEIN N.I. en FAINSTEIN S.S., Urban Policy under Capitalism. Beverly Hills, 1982.

FAIRE, Crise et avenir de la classe ouvrière. Paris, 1979.

FENNEMA M. en VAN DER WOUDE R., Het politicologen-debat: wat is politiek? Amsterdam, 1982.

FLESSEMAN T., Gezin, arbeid, welzijnswerk. Amsterdam, 1982.

- FLORA P. en HEIDENHEIMER A.J., The development of Welfare States in Europe and America. New Brunswick/London, 1981.
- FLORA P., State, Economy and Society in Western Europe 1815-1975. A Data Handbook. Vol. I: The growth of Mass Democracies and Welfare States. Frankfurt, 1983.
- FOUCAULT M., Discipline, in Ter Elferd Ure, 25 (1981), 3: 599-617.
- FRANTZEN P., Hendrik de Man. Persoon en ideeën. Antwerpen, 1975.
- FRASER D., The evolution of the British Welfare State. London, 1973.
- FRET L., Welzijnswerk: van zacht engagement tot politieke strategie, in De Nieuwe Maand, 25 (1982), 6: 404-412.
- FRIED M., The evolution of Political Society, New York, 1968.

G.

- GALBRAITH J.K., The affluent society. London, 1958.
- GALBRAITH J.K., The new industrial state. London, 1967.
- GEENS H., Is de Pre-Metro in Antwerpen geruisloos komen aanrijden? Problemen rond inspraak en participatie bij de realisatie van een pre-metro in Antwerpen. Leuven, 1978.
- GEERTS F. en RONSE J., Personeelsprofiel van de Sociale Welzijnszorg. Brussel, 1980.
- GELUCK J., Overlegeconomie. Antwerpen/Utrecht, 1968.
- GENDROT S.N., Governmental responses to popular movements: France and the United States, in: FAINSTEIN, N.I. en FAINSTEIN S.S., 1982: 277-299.
- GEORGE V., Social Security: Beveridge and after. London, 1958.
- GEORGE V., Social Security and Society. London, 1973.
- GEORGE V. en LAWSON G., Poverty and inequality in Common Market countries. London, 1980.
- GEORGE V. en WILDING P., Ideology and social welfare. London, 1976.
- GIDDENS A., A contemporary Critique of Historical Materialism. Vol. I: Power, property and the state. London, 1971.
- GIDDENS A., The Class structure of the Advanced societies. London, 1973.
- GIESECKE H., Wir wollen alles, und zwar subito, in Deutsche Jugend, (1981): 251-266.
- GIJSELS H., Een lijn is een aaneenschakeling van punten, interview met Minister De Wulf, in Sociaal, 4 (1983), 1: 15-16.
- GIJSELS H., Het Wit-Gele Kruis, interview met Roland Seutin, in Sociaal, 4 (1983), 4: 25-27.

- GILBERT N. en SPECHT H., Dimensions of Social Welfare Policy. Englewood Cliffs, 1974.
- GINSBURG N., Capital, Class and Social Policy. London, 1979.
- GOLDBERG E. en CONNELLY N., Evaluative research in social care. London, 1981.
- GOLDBERG E. en CONNELLY N., The effectiveness of social care for the elderly. London, 1982.
- GOOSSENS L., Het sociaal huisvestingsbeleid in België. Een historisch - sociologische analyse van de maatschappelijke probleembehandeling inzake wonen. Leuven, 1982.
- GOOSSENS L. en KNOPS G., Sociaal Woonbeleid. Brussel, 1983.
- GOOSSENS L., Het sociaal huisvestingsbeleid in België sinds 1830, in GOOSSENS L. en KNOPS G., 1983: 12-31.
- GORZ A., Neuf thèses pour la gauche dans l'avenir, in Les temps modernes, 37 (1981), 416: 1541-1554.
- GOUGH I., The political economy of the welfare state. London, 1979.
- GOUGH I., Theories of the welfare state: a critique, in International Journal of Health services, 8 (1978), 1: 27-40.
- GRAUHAN R.R., Groszstads-Politik. Texte zur Analyse und Kritik lokaler Demokratie. Gütersloh, 1972.
- GREEN P., In Defense of the State, in Democracy, 1 (1981), 3.
- GREFFE X., L'impôt des pauvres. Paris, 1978.
- GROSJEAN R., Le fonctionnement des services sociaux. N.O.S.W., Brussel, 1978.
- GRUNOW D. en GEGNER F., Welfare or bureaucracy. Cambridge, 1980.
- GUILLAUME M., Les équipements collectifs, source et mise en scène de pouvoir, in SFEZ L., L'Objet Local. Paris, 1977.
- GUILLEMARD A.M., La vieillesse et l'état. Paris, 1980.
- H.
- HAAIVO-MANNILA E., Caregiving in the Welfare State, in Acta Sociologica, 26 (1983), 7: 61-81.
- HABERMAS J., Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus. Frankfurt am Main, 1973.
- HABERMAS J., Zur Rekonstruktion des historischen Materialismus. Frankfurt am Main, 1976.
- HABERMAS J., New Social Movements, in Telos, (1981), 49: 33-37.
- HADLEY R. en McGRATH, Going local: neighbourhood social services. London, 1981.
- HAJNAL J., Household formation patterns in historical perspective, in Population and Development Review, 8 (1982), 3: 449-494.

- HALL P., LAND H., PARKER R. en WEBB A., Change, choice and conflict in social policy. London, 1975.
- HARLOE M., New perspectives in urban change and conflict. London, 1981.
- HARRINGTON M., The Welfare State and its Neo-conservative Critics, in Dissent, (1975): 435-454.
- HARTOG F., Onze welvaartsstaat, een economische analyse. Utrecht/Antwerpen, 1969.
- HASELBEKKE, A.G.S., Naar een beheersbare collectieve sector. Deventer, 1981.
- HAUSER R., CREMER-SCHAFFER H. en NOUVERTNE U., Armut, Niedrigeinkommen und Unterversorgung in der Bundesrepublik Deutschland. Frankfurt/New York, 1981.
- HEBERLE R., Types and functions of social movements, in SILLS D.L., International Encyclopedia of the Social Sciences, New York, 1968, dl. 14: 438-444.
- HEERTJE A., De economische toekomst van de verzorgingsstaat, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 189-219.
- HELLEMA D., Zorgen om de verzorgingsstaat, in Cahiers voor politieke en sociale wetenschappen, 4 (1981), 4: 29-37.
- HILL M., The State. Administration and the Individual. London, 1976.
- HIRSCH J., Staatsapparat und Reproduction des Kapitals. Frankfurt am Main, 1974.
- HIRSCH J., Bemerkungen zum theoretischen Ansatz einer Analyse der bürgerlichen Staates. 1976.
- HIRSCH J., Der Sicherheitsstaat. Das 'Modell Deutschland', seine Krise und die neuen sozialen Bewegungen. Frankfurt am Main, 1980.
- HIRSCH J., The new Leviathan and the struggle for democratic rights, in Telos, (1981), 48: 79-80.
- HOLLOWAY J., en PICCIOTTO S., State and Capital. A Marxist Debate. London, 1978.
- HORTON J., The rise of the right: a global view, in Crime and Social Justice, (1981) zomer: 9-10.
- HOWARD D.S., Values and Social Welfare: Ends and Means. New York, 1968.
- HUNT A., Law, Order and Socialism: a Response to Yan Taylor, in Crime and Social Justice, (1982) winter.
- HUNTER F., Community power structure. Chapel Hill, 1952.
- HUYSE L., Pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek. Antwerpen, 1970.
- HUYSE L., Machtsgroepen in de samenleving. Leuven, 1973.

HUYSE L., Patronage en makelarij in het Belgisch benoemingsbeleid, in Civis Mundi, 13 (1974): 222-229.

HUYSE L., Politisering en professionalisering in België, in Referatenboek van het Vlaams-Nederlands Sociologencongres. Antwerpen, 1979: 2-24.

HUYSE L., De gewapende vrede. Leuven, 1980.

HUYSE L., De Belgische ziekte, in De Nieuwe Maand, 24 (1981), 5: 321-331.

HUYSE L. en BERTING J., Als in een spiegel? Een sociologische kaart van België en Nederland. Leuven, 1983.

HUYSE L., Breuklijnen in de Belgische samenleving, in Tijdschrift voor Sociologie, 4 (1983), 1/2: 9-25.

HUYSE L., Pillarisation reconsidered, in Acta Politica, 19 (1984), 1: 145-158.

I.

IDENBURG Ph., De nadagen van de verzorgingsstaat. Amsterdam, 1983.

INGELHART R., The Silent Revolution: Changing Values and the Political Styles Among Western Publics. Princeton, 1977.

Inkomens- en vermogensverdeling. Referaten van het 14e V.W.E.C. Brussel, 1979.

J.

JACOBS D. en ROEBROEK J., Nieuwe Sociale Bewegingen in Vlaanderen en Nederland. Antwerpen, 1983.

JACOBS R., Anders werken. Een leesboek over zelfbeherende arbeidsvormen in West-Europa. Hasselt, 1983.

JAMAR, De dienstencentra in Vlaanderen. N.O.S.W., deel 15B., Brussel, 1981.

JANOWITZ M., Social Control of the Welfare State. New York/Oxford/Amsterdam, 1976.

JANSSENS P. en VRANKEN J., Armoede in België. Een rapport in opdracht van de Europese Commissie. Antwerpen, 1980.

JAUMOTTE Ch., Les services pour personnes âgées. N.O.S.W., delen 13A en 13B., Brussel, 1981.

JENS A., Einige Grundlagen und Begleiterscheinungen der Entwicklung der Sozialausgaben in West-Europa, 1949-1977, in Zeitschrift für Soziologie, 12 (1983), 2: 93-118.

JESSOP B., The Capitalist State. Oxford, 1982.

JOHNSON N., Voluntary social services. Oxford/Blackwell, 1981.

JORDAN B., Freedom and the Welfare State. London, 1976.

JUDGE K., Charging for care. London, 1981.

K.

KALLEN D.J. en MILLER D., Public attitudes towards welfare, in Social Work, 16 (1971): 83-90.

KALMA P. en WOLFFENSBERGER E., Grenzen aan de verzorgingsstaat, in Socialisme en Democratie, 38 (1981), 7/8: 373-386.

KATZ A., Self-help and mutual aid, in Annual Review of Sociology, 7 (1981): 129-155.

KAUFMAN F.-X., Sicherheit als soziologisches und sozial-politisches Problem. Stuttgart, 1970.

KAUFMAN P. en SCHAT R., Alloctonen: interne circuits van dienstverlening, over familie, ombudsmannen en informele leiders, in Tijdschrift voor agologie, 11 (1982), 6: 373-382.

KEMAN H., Sociaal-democraten en de verzorgingsstaat, in Cahiers voor de Politieke en Sociale Wetenschappen, 3 (1980), 3: 71-79.

KEMPER T., Altruism and voluntary action, in SMITH D., 1980: 320-338.

KERR C., Industrialism and industrial man. Harmondsworth, 1973.

KEYFITZ N., Age effects in work and consumption. International Institute for Applied System Analysis, working paper nr. 83-17, Laxenburg, 1983.

KNAPP M. en MISSIAKOULIS S., Inter-sectoral cost comparisons: day care for the elderly, in Journal of Social Policy, 11 (1982), 2: 335-355.

KOCH K., De onheilspellende paradox van de verzorgingsstaat, in BANK J., ROS M., en TROMP B., 1979: 72-108.

KOOIMAN J., De verzorgingsstaat: bestuurlijk een chaos. Samson, 1980.

KRAEMER P.E., The Societal State: the modern osmosis of State and Society as presenting itself in the Netherlands in particular. Meppel, 1966.

KRAMER R., Voluntary agencies in the Welfare State. Berkely, 1981.

KRUYT J.P., Sociologische beschouwingen over zuilen en verzuiling, in Socialisme en Democratie, 14 (1957), 1: 11-38.

KRUYT J.P. en GODDIJN W., Verzuiling en ontzuiling als sociologisch proces, in DEN HOLLANDER H., 1962: 227-263.

KUYPERS P., Noden en wensen: de rethoriek van de welzijnsstaat, in Tijdschrift voor maatschappelijk werk, 36 (1982), 3.

KUYPERS P., Nieuwe politieke bewegingen en het welzijnswerk, paradigmawisseling in de politieke cultuur, in Marge, 7 (1983): 291-294.

L.

- LAMMERTYN F., Meer kansen voor kansarmen. Zele, 1979.
- LAMMERTYN F., Crisisideeën bevragen het welzijnswerk: welzijnswerkers, wees op je hoede! Gesprek met F. Lammertyn in Welzijnswerk Kroniek, 7 (1983), 71: 4-8.
- LAPRE R.M., De economie van de welzijnszorg. Alphen a/d Rijn, 1976.
- LASCH Ch., The culture of narcissism: American life in an age of diminishing expectations. London, 1979.
- LAUWERS J., Het groene ongenoegen, in Tijdschrift voor sociologie, 4 (1983), 4: 431-450.
- LE BON G., Psychologie des foules. Paris, 1895.
- LEE A.M., Principles of sociology. New York, 1957.
- LE GRAND J., The strategy of equality, redistribution and the social services. London, 1982.
- LEROY P., Voor outer en heerd, in De Nieuwe Maand, 23 (1980), 10: 701-711.
- LEROY P., Alternatief en autonoom bewegend Vlaanderen in De Nieuwe Maand, 25 (1982), 6: 1-364.
- LEROY P., Herrie om de heimat. Antwerpen. 1983.
- LEROY R., Un scénario égalitaire. Louvain-la Neuve, 1983.
- LESTHAEGHE R., Demographic Change, Social Security and Economic Growth: Interferences from the Belgian Example, in Schweizerisches Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik, (1983), 3: 225-255.
- LESTHAEGHE R. en WILLEMS P., Gezinsvorming en -uitbouw in België: onderzoek naar de culturele en economische achtergronden van aan transformatie, te verschijnen in Bevolking en Gezin.
- LEUS I., Sociaal zekerheidsstelsel bedreigd? in Leiding, (1978).
- LIEVENS J., Crisisopvang en crisisinterventie, in Welzijnsgids, Vol. II: Der. 1-14.
- LYND R. en LYND H., Middletown. A study in contemporary American culture. New York, 1929.

M.

- MAES A., Gids van het nieuwe. Antwerpen, 1983.
- MAGUIRE L., Understanding social networks. London, 1933.
- MANNHEIM K., Man and society in an age of reconstruction. London, 1940.
- MARCUSE H., De eendimensionele mens. Bussum, 1968.
- MARIEN S., De gezinshulp in het kader van de Diensten voor Gezins- en Bejaardenhulp, in Welzijnsgids, vol. II: Mari. 1-13.
- MARIEN S., De Centra voor Pre-matrimoniale en Gezinsconsultaties, in Welzijnsgids, vol. II: Mari. 1-18.

- MARIEN S. en RENIER R., De Diensten voor Gezins- en Bejaardenhulp, in LAMMERTYN F., 1979: 105-120.
- MARSH D., The future of the Welfare State. London, 1964.
- MARSH D., The Welfare State. London, 1970.
- MARSHALL T.H., The Welfare State: a sociological interpretation, in Archives Européennes de la Sociologie, 11 (1961): 284-300.
- MARSHALL T.H., Sociology at the crossroads and other essays. London, 1963.
- MARSHALL T.H., Class, citizenship, and Social Development. New York, 1964.
- MARSHALL T.H., Voluntary action, in MARSHALL T.H., 1964.
- MARSHALL T.H., Social policy in the 20th century. London, 1965.
- MARSHALL T.H., Value problems of Welfare-capitalism, in Journal of Social Policy, 1 (1972), 1: 15-32.
- MATTHIESEN Th., The Future of Control systems - The Case of Norway, in International Journal of the Sociology of Law, 8 (1980), 2: 149-164.
- MATTHIESEN Th., Law, Society and Political Action toward a strategy under late capitalism. London, 1980.
- MCCARTHY J.D. en ZALD M.N., Resource Mobilisation and Social Movements: A Partial Theory, in American Journal of Sociology, 82 (1977), 6: 1212-1241.
- MICHALOWSKI R., The Politics of the Right, in Crime and Social Justice, (1981) zomer: 30.
- MILIBAND R., The State in Capitalist Society. London, 1969.
- MILIBAND R., Marxism and politics. Oxford, 1977.
- MILIBAND R., State Power and Class Interest, in New Left Review, (1983), 138.
- MILLER S.M. en ROBY P.N., The future of inequality. New York, 1970.
- MINISTERIE VAN FINANCIEN, De evolutie der uitgaven van de centrale overheid sinds 1950 volgens de functionele en de economische hergroeperingsoptiek, in Documentatieblad, (1978), 1: 25-301 en (1982), 1-2: 95-236.
- MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE KULTUUR, Bestuur Gemeenschappelijke Diensten, Dienst Statistiek, Verzameling der begrotingen van het begrotingsjaar 1981. Brussel, 1983.
- MINISTERIE VAN SOCIALE VOORZORG, Statistisch jaarboek van de sociale zekerheid. Brussel, jaarlijks.
- MINISTERIE VAN SOCIALE VOORZORG, Algemeen verslag over de sociale zekerheid. Brussel, jaarlijks.

- MINISTERIE VAN SOCIALE VOORZORG, De kost van de sociale zekerheid in België, 1968-1978, in Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 21 (1979), mei, speciaal nummer.
- MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN INSTITUTIONELE HERVORMINGEN, Voorstellen van de Minister van Sociale Zaken tot hervorming van de Sociale Zekerheid. Brussel, 1983.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID, Statistisch jaarboek van Volksgezondheid. Brussel, jaarlijks.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID, Bestuur van Verzorgingsinstellingen, Eerste en voornaamste uitkomsten van de enquête in de verzorgingsinstellingen, Toestand op 1 januari 1982.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID EN HET GEZIN, Bestuursafdeling Maatschappelijk Welzijn, Repertorium der rustoorden voor bejaarden in België, 1980.
- MISHRA R., Society and the social policy: theoretical perspectives on welfare. London, 1979.
- MISHRA R., Wat heet welzijn? Sociaal-wetenschappelijke visies op samenleving en sociaal beleid. Alphen aan den Rijn/Brussel, 1980.
- MOLLER W. en NEUSSUSZ C., Die Sozialstaatsillusion und der Widerspruch von Lohnarbeit und Kapital, in Sozialistische Politik, (1970): 4-67.
- MOLOTCH H., Media and Movements, in: ZALD M.N. en McCARTHY J.D., 1979: 71-93.
- MONNIER A., La conjoncture démographique: l'Europe et les pays développés d'outre mer, in Population, 37 (1982), 4-5: 912-940.
- MORISSON C. en CAZENAVE Ph., Justice and redistribution, in Economica.
- MOSKOVITCH, en DROOVER, Inequality. Essays on political economy of social welfare, Toronto, 1981.
- MYRDAL G., Beyond the Welfare State. New Haven, 1960.

N.

- NAVARRO V., The "crisis" of the international capitalist order and its implications for the welfare state, in Critical social policy, 2 (1982), 1: 43-62.
- NEUVILLE J., La condition ouvrière au XIXe Siècle. Tome 1: L'ouvrier objet; Tome 2: L'ouvrier suspect. Bruxelles, 1976-1977.
- NISSEL M., Family care of the handicapped elderly, in Policy Studies, (1982), 8: 45-53.
- NISSEL M. en BORNEYEA L., Family care of the handicapped elderly. London, 1982.
- NOTREDAME L., Gezondheidszorg. De plastische chirurgie van Dehaene. Martens V gewogen, in De Nieuwe Maand, 26 (1983), 2: 60-73.

NUYENS I., Het Paleis en daarna, in Sociaal, 3 (1982), 3: 24-25.
NUYENS I., Sociale kaart van de gezondheidszorg in België, in
HUYSE L. en BERTING J., 1983: 161-178.

NYS H., Beleidsproblematiek ziekenhuis. Het ziekenhuis: een bedreigde soort? in WelzijnsGids, Vol. III: Nys. 1-16.

O.

O'CONNOR J., The Fiscal Crisis of the State. New York, 1973.

O'CONNOR J., The Fiscal Crisis of the State Revisited: A look at Economic Crisis and Reagan's Budget Policy, in Kapitalistate, (1981), 9: 41-61.

O'CONNOR J., Accumulation crisis: the problem and its setting, in Contemporary Crisis, 5 (1981) 2: 109-125.

OECD, Public expenditure on income maintenance programmes. Paris, 1976.

OECD, The Welfare State in crisis. Paris, 1981.

OFFE C., Zum politischen Stellenwert von Bürgerinitiativen, in GRAUHAN R.R., 1972.

OFFE C., Strukturprobleme des Kapitalistischen Staates. Frankfurt am Main, 1972.

OFFE C., Some contradictions of the modern welfare state, in Critical Social Policy, 2 (1982), 2: 7-16.

Ongelijkheid in gezondheid en gezondheidszorgen, supplement bij Tijdschrift voor sociale geneeskunde, 58 (1980), 25 okt.

P.

PANITCH L., Recent theoretisations of corporatism. Reflections on a growth industry, in British Journal of Sociology, 31 (1980): 159-187.

PARK R.E. en BURGESS E.W., Introduction to the Science of Sociology. Chicago, 1921.

PARK R.E. en BURGESS E.W., Collective behavior, in PARK R.E. en BURGESS E.W., 1921: 865-878.

PASHUKANIS E.B., Allgemeine Rechtslehre und Marxismus. Frankfurt, 1966.

PEBLEY A.R., Voluntary childlessness: a review of the evidence and implications, in Population Research and Policy Review, (1983), 1: 203-224.

PEN J., De grenzen van de welvaartsstaat, in Sociologische Gids, 10 (1961): 69-77.

PEN J. en TINBERGEN J., Naar een rechtvaardiger inkomensverdeling. Amsterdam/Brussel, 1977.

PEPER A., Vorming van welzijnsbeleid: evolutie en evaluatie van het opbouwwerk. Meppel, 1972.

- PEPER B., Beheersproblemen in de welzijnssector, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 123-146.
- PINKER R., Social Theory and Social Policy. London, 1971.
- PINKER R., Social Policy and Social Justice, in Journal of Social Policy, 3 (1975), 3: 1-19.
- PIVEN F.F. en CLOWARD R.A., Regulating the poor: the functions of Public Welfare. New York, 1971.
- PLANBUREAU, Ontwikkeling van sociale indicatoren. Brussel, 1979.
- PLANBUREAU, Balans en toekomst van het sociaal beleid. Brussel, 1981.
- POLSBY N., Community power and political theory. New Haven, 1963.
- POMMER F.J., en RUITENBERG L.W., Profijt van de overheidsvoorzieningen in de welzijnssector, in Beleid en maatschappij, 8 (1981), 12: 370-388.
- PONSAERS P., Arbeidsinspectie en Kapitalisme. Structuralistische analyse van de functie van een bijzondere strafrechtbedelingsapparaat binnen de kapitalistische productiewijze. Leuven, 1983.
- PONSAERS P. en DE CUYPER R., Arbeidsinspectie: overheidszaak of privé-aangelegenheid. Antwerpen/Arnhem, 1980.
- POULANTZAS N., Gramsci: entre Sartre en Althusser. Preliminaires à l'étude de l'hégémonie dans l'Etat, in Répères, Paris, 1966.
- POULANTZAS N., Pouvoir, politique et classes sociales I & II. Paris, 1968.
- POULANTZAS N., Les classes sociales dans le capitalisme d'aujourd'hui. Paris, 1974.
- POULANTZAS N., La crise de l'Etat. Paris, 1976.
- POULANTZAS N., Problèmes actuels de la recherche marxiste sur l'Etat, in Dialectiques, (1976), 13.
- POULANTZAS N., L'Etat, le pouvoir, le socialisme. Paris, 1978.
- R.
- RAMMERSTEDT O., Soziale Bewegung. Frankfurt am Main, 1978.
- RAYMAEKERS E., Kosten en financiering van het V.S.O., in Vernieuwd Secundair Onderwijs. Leuven, 350-351.
- REDDIN M., Universality versus Selectivity, in ROBSON A. en CRICK B., 1970.
- REICH Ch., Individual rights and social welfare: the emerging legal issues, in Yale Law Journal, 74 (1965): 1245-1257.
- REID W. en HAURAHAN P., The effectiveness of social work, in GOLDBERG E. en CONNELLY N., 1981: 9-20.
- REMY J., VOYE L. en SERVAIS E., Produire ou reproduire? Une sociologie de la vie quotidienne. Tome I. Conflicts et transaction

- sociale. Bruxelles, 1978.
- RENIER R., De bejaardentehuizen in Vlaanderen. N.O.S.W., deel 15A., Brussel, 1978.
- RENIER R. en VAN ONSEN L., Clienteel van O.C.M.W.'s anno 1981, in Welzijnswerk Kroniek, (1983), 69: 16.
- RENSON G.A., We live among strangers. Sociology of the Welfare State. Melbourne, 1970.
- REYNOLDS M. en SMOLENSKY E., Public expenditure, taxes and the distribution of income. The United States, 1950, 1961, 1970. New York, 1977.
- RIGAUX M., Het Belgisch stelsel van collectieve arbeidsverhoudingen en de tewerkstellingsproblematiek: een beknopte juridische schets, in Werkgelegenheid voor de jaren tachtig. Referaten van het 16de V.W.E.C. Gent, 1983: 627-659.
- RIMLINGER G., Welfare Policy and Industrialisation in Europe, America and Russia. New York, 1971.
- RINGOOT M. en MARTENS B., Een familiehulp op maat. Brussel, 1980.
- ROBSON A. en CRICK B., The future of the Social Services. Harmondsworth, 1970.
- ROBSON W.A., Welfare State and Welfare Society: illusion and reality. London, 1976.
- ROMANYSHYN J.M., Social Welfare: charity to justice. New York, 1971.
- ROOM G., The sociology of welfare. Social policy, stratifications and political order. Oxford, 1979.
- ROSANVALLON P. en VIVERET P., Pour une nouvelle culture politique. Paris, 1977.
- ROSANVALLON P., Le capitalisme utopique. Paris, 1980.
- ROSANVALLON P., La crise de l'Etat providence. Paris, 1981.
- ROSANVALLON P., Misère de l'économie. Paris, 1983.
- ROSENTHAL U., Welfare State or State of Welfare. Notes on Repression and Welfare in the modern State. 1983a (onuitgegeven werk).
- ROSENTHAL U., The Welfare State: Sticks, no Carrots. Conference on Potentials of the Welfare State, W. European Center, Indiana University, 1983b (onuitgegeven werk).
- ROUSSEL L., Le remariage des divorcés, in Population, 36 (1981), 4-5: 765-789.
- ROUSSEL L., Familles d'aujourd'hui et familles de demain, in Futuribles, (1983) juni: 29-42.
- RUNCIMAN W.G., Relative deprivation and social justice: a study of attitudes to social inequality in twentieth-century England. London, 1966.

- RUPPERT M., De welvaartsstaat: een inleidende beschouwing. Kampen, 1965.
- RUYGERS H., Vrijwilligers werken aan ons welzijn. Alphen a/d Rijn, 1977.
- RUYGERS H., Wat rondneuzen in de werkwinkel, in RUYGERS H., 1977: 51-57.
- RUYGERS H., Het ondersteunen van niet cliënt-gerichte vrijwilligersorganisaties, in RUYGERS H., 1977: 92-106.

S.

- SAMOY E., De jongeren- informatie- en adviescentra. N.O.S.W., Leuven, 1978.
- SAMOY E., De bejaardentehuizen in Vlaanderen. N.O.S.W., Brussel, 1981.
- SAMOY E. en WATERPLAS L., Nieuwe accenten in het welzijnswerk, in De Gids op Maatschappelijk Gebied, 74 (1983), 12: 941-952.
- SAMUELSON K., From great power to welfare state: the swedish experience. 1969.
- SAMUELSON P.A., An exact consumption-loan model of interest with or without the social contrivance of money, in Journal of Political Economy, 66 (1958) dec.: 467-482.
- SAUNDERS P., Community, power, urban managerialism and the "local state", in HARLOE M., 1981: 27-49.
- SAUNDERS P., Social Theory and the Urban Question. New York, 1981.
- SAUNDERS P., The urban as a spatial unit of collective consumption, in SAUNDERS P., 1981: 180-218.
- SAWYER M., Income distribution. OECD, 1976.
- SCASE R., Industrial society. Class, cleavage and control. London, 1977.
- SCHAPER B.W., Tussen machtsstaat en welvaartsstaat. Assen, 1963.
- SCHMID J., The family to-day. Sociological highlights on an embattled institution, in European Demographic Information Bulletin, 8 (1982), 2: 49-71.
- SCHMITTER P. en LEHMBRUCH G., Trends toward corporatist intermediation. London, 1979.
- SCHNABEL P., Nieuwe verhoudingen tussen burger en staat, in IDENBURG Ph., 1983: 25-67.
- SCHOLL S.H., 150 jaar katholieke arbeidersbeweging in België 1789-1939. Brussel, 1963.
- SCHOONBRODT - CLOTUCHE G., Evaluatie der trends en toekomstplannen, in Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 21 (1979), 7-8: 534-554.

- SCHOTTLAND Ch.I., The welfare state. New York, 1967.
- SCHREUDER O., De kraakbeweging. Verkenningen in de Duitse Bondsrepubliek, in Sociale Wetenschappen, 24 (1981), 3: 236-262.
- SCHUYT C.J.M., Verzorgingsstaat, adieu? in De Nieuwe Maand, 20 (1977), 3: 122-134.
- SCHUYT C.J.M., Het rechtskarakter van de verzorgingsstaat, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 73-95.
- SENAEVE P., De bestrijding van de armoede in België. Leuven, 1977.
- SERVAES J., Van ideologie tot macht. Leuven, 1981.
- SEWANDONO I., Theorie achter de verzorgingsstaat, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 47-72.
- SFEZ L., L'Objet Local. Paris, 1977.
- SILLS D.L., International Encyclopedia of the Social Sciences. New York, 1968.
- SIMMIE J., Power, property and corporatism. The political sociology of planning. London, 1981.
- SIMOENS D., Hoe pijnloos is de crisis? Kritische analyse van de ontwikkeling van de wetgeving over de sociale zekerheidsprestaties (1976-1979), in VAN LANGENDONCK J., 1980.
- SLEEMAN J., The Welfare State. Its aims, benefits and costs. London, 1973.
- SLOMP H., België, naar "Nederlandse toestanden"? in AKKERMANS T. en NOBELEN P.W.M., 1983: 143-169.
- SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU, Inkomen en rondkomen. 's-Gravenhage, 1981.
- SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU, Profijt van de overheid in 1977. 's-Gravenhage, 1981.
- SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU, Profijtbeleid van de overheid. Stukwerk 1983, nr. 3, Rijswijk, 1983.
- Sociale Zekerheid, naar een nieuwe sociale kwestie. 's-Hertogenbosch, 1983.
- SPITAELS G. en KLARIC D., Le salaire indirect et la couverture des besoins sociaux. Brussel, 1968.
- STALLINGS R.A., Patterns of belief in social movements: clarifications from an analysis of environmental groups, in The Sociological Quarterly, 4 (1973), 4: 465-480.
- STEENHOUT O., De nieuwe technologie en de maatschappij, in Socialistische Standpunten, 30 (1983), 1: 11-13.
- STEINER G., The state of welfare. Washington, 1971.
- STEYAERT R., Twee jaar welzijnsbeleid. Toelichting bij de begroting 1984. Brussel, 1984.
- STREET H., Justice in the Welfare State. London, 1975.

STRUYVEN L., De politieke vormingsbeweging Wereldscholen in de periode 1970-1974. Analyse van opvattingen en werkprincipes in confrontatie met de praktijk. Leuven, 1981.

STUURMAN S., Kapitalisme en burgerlijke staat. Amsterdam, 1978.

SUNDSTROM G., The elderly, woman's work and social security costs, in Acta Sociologica, 25 (1982), 1: 21-38.

T.

TANGHE F., Crisis van de verzorgingsstaat of crisis van het sociale? in Tegenspraak, (1982), 3: 290-291.

TANGHE F., Recht en Politiek in de spiegel van het Marxisme. Antwerpen, 1982.

TAYLOR-GOOPY P., Approaches to the welfare state, in TAYLOR-GOOPY P. en DALE J., 1981: 1-140.

TAYLOR-GOOPY P., The empirist tradition in social administration, in Critical Social Policy, 1 (1981), 2: 6-21.

TAYLOR-GOOPY P. en DALE J., Social Theory and social welfare. London, 1981.

THERBORN G., Why some classes are more successful than others?, in New Left Review, (1983), 138: 39-45.

THERBORN G., De kapitalistische staat en verder, in FENNEMA M., en VAN DER WOUDE R., Het politicologen-debat: wat is politiek? Amsterdam, 1982.

THEULINGS A. e.a., Onderneming en vakbeweging. Rotterdam, 1973.

THEULINGS A., Ontwikkelingstendenties in de industriële verhoudingen, in THEULINGS A., 1973, 1-12.

THEULINGS A., Neocorporatistische tendenties in de Nederlandse arbeidsverhoudingen, in HUYSE L., en BERTING J., 1983: 68-79.

THOENES P., De elite in de verzorgingsstaat. Leiden, 1962.

THURLINGS J., De wankele zuil. Nijmegen, 1971.

THURLINGS J., De wankele zuil. Deventer, 1978.

THURLINGS J., De ontzuiling in Nederland, in het bijzonder van het Nederlands katholicisme, in De Sociologische Gids, 26 (1979), 6: 470-492.

TIMMS N. en WATSON D., Talking about welfare-readings in philosophy and social policy. London, 1976.

TITMUSS R.M., Essays on the Welfare State. London, 1958.

TITMUSS R.M., Income distribution and social change. London, 1962.

TITMUSS R.M., The welfare state: images and realities, in Social Service Review, 37 (1963): 1-11.

- TITMUSS R.M., Commitment to welfare. London, 1968.
- TITMUSS R.M., Welfare rights: law and discretion, in Political Quarterly, 42 (1971), 2: 113-132.
- TITMUSS R.M., Social Policy. London, 1974.
- TOURAINÉ A., La société post-industrielle. Paris, 1969.
- TOURAINÉ A., Crise ou mutation? in BIRNBAUM e.a., 1976: 33-34.
- TOURAINÉ A., en WIEVIORKA M., Mouvement ouvrier et nouveaux mouvements sociaux, in FAIRE, 1979.
- TOWNSEND P., Sociology and social policy. Harmondsworth, 1975.
- TOWNSEND P., Poverty in the United Kingdom. Harmondsworth, 1979.

V.

- VAN ACKER G., Ontwikkeling van de overlegeconomie, in BLANPAIN R., 1977: 53-68.
- VAN DAMME D., Welzijnswerk en kapitalisme, Inleiding op de marxistische theorie en geschiedenis van het welzijnswerk in België. Gent, 1981.
- VAN DE KERCKHOVE J., Stakingen en bedrijfsbezettingen, in Bulletin, 5 (1974): 107-131.
- VAN DEN ABBEELE E., Zelfbeheer en kleinschaligheid. Voor een andere economie, in De Nieuwe Maand, 25 (1982), 6: 386-393.
- VAN DEN ABBEELE E., Een perspectief voor collectieven, in JACOBS R., 1983: 252-268.
- VAN DEN BEGIN E., Poging tot een globale analyse van het huidige succes van de vredesbeweging in Vlaanderen en de rol van de vredesorganisaties hierin, in Politica, 32 (1982), 3: 279-304.
- VAN DEN BEGIN E., De vredesbeweging in Vlaanderen. Antwerpen/Brussel, 1983.
- VAN DEN BRINK C., Bewegingen, crisis en staat, in Welzijnsmaandblad, 35 (1981), 5: 166.
- VAN DEN DOEL H., De economie van de onbetaalde rekening, Utrecht/Antwerpen, 1980.
- VAN DEN DOEL J., Democratie en welvaatstheorie. Alphen a/d Rijn, 1978.
- VANDERHEYDEN L. en DOOGHE G., Gezins- en familiale relaties van de bejaarden, in Welzijnsgids, Vol. I: Vand. 1-12.
- VAN DER KLEY P. e.a., Interventiestaat en ongelijkheid. Nijmegen, 1981.
- VAN DER KLEY P., De verzorgingsstaat ons een zorg, in Dic-schrift, (1983).

- VAN DER MARCK E., Vrijwilligerswerk, initiatief van burgers. Deventer, 1982.
- VANDERVELDE E., Le socialisme contre l'Etat. Bruxelles, 1949.
- VAN DE VALL M., De welvaartsstaat als economisch milieu, in Sociologische Gids, 10 (1961): 77-90.
- VAN DOORN J.A.A., De verzorgingsmaatschappij in de praktijk, in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 17-46.
- VAN DOORN J.A.A. en DE LEEUW M., Wie gaat gezondheidszorg beheersen? in VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., 1978: 147-163.
- VAN DOORN J.A.A. en SCHUYT C.J.M., De stagnerende verzorgingsstaat. Meppel, 1978.
- VANDUFFEL C., Rechtspraak in het vrij onderwijs, in De Nieuwe Maand, 23 (1980), 6: 375-383.
- VAN HABERDEN P. en LAFAILLE R., Een toekomst voor de verzorgingsstaat, in De Nieuwe Maand, 22 (1979), 4: 219-234.
- VAN HEEK F., Verzorgingsstaat en sociologie. Boom, 1972.
- VAN HEEK F., Van hoogkapitalisme naar verzorgingsstaat: een halve eeuw sociale verandering 1920-1970. Meppel, 1973.
- VAN HERWAARDEN I. en DE KAM E., Inkomensverdeling door sociale zekerheid, in Intermediair (Amsterdam), 17 (1981), 35: 15-31.
- VAN HOUTEN D., Toekomstplanning: planning als veranderingsstrategie in de welvaartsstaat. Boom, 1974.
- VAN LANGENDONCK J., Crisiswetgeving en de sociale zekerheid. Antwerpen, 1980.
- VAN NIEKERK N.C.M., Tertiaire inkomensverdeling. Deventer, 1979.
- VAN NULAND H., Marginalisering en welzijnszorg. De residentiële zorg voor sociaal gehandicapte jongeren. N.O.S.W., Brussel, 1978.
- VAN NULAND H., Plaatsing van minderjarigen in instellingen en tehuizen, in Welzijnsgids, Vol II: Nul. 1-26.
- VAN OUIRIVE L., Anatomie van het A.C.W.-programma, in De Nieuwe Maand, 25 (1982a), 2: 113-128.
- VAN OUIRIVE L., Op zoek naar de identiteit van het welzijnswerk, in Tijdschrift voor Sociaal Welzijn, (1982b), 3.
- VAN OUIRIVE L., Sociaal-economische machtsstructuren in België, in HUYSE L., 1973: 41-68.
- VAN SCHENDELEN M., Consociationalism, pillarisation and conflictmanagement in the Low Countries, in Acta Politica, 19 (1984).
- VAN SCHENDELEN M., Crisis of the Dutch Welfare State, in Contemporary Crisis, 7 (1983): 212.

- VAN TIENEN A.J.M., Anatomie van het welzijn. Een bundel opstellen over welzijnsproblemen. Deventer, 1970.
- VAN VUGHT F., Sociale planning, oorsprong en ontwikkeling van het Amerikaanse planningsdenken. Assen, 1979.
- VEEVERS J.E., Childless bij choice. Toronto, 1980.
- VELDKAMP G.M.J., Sociale Zekerheid. Deventer, 1978.
- VERDES - LEROUX J., Le travail social. Paris, 1978.
- VERDURMEN H., Alfabetisering. Werken met lees- en schrijfgroepen, in Gids Sociaal-Cultureel Werk, (1982): A.IV.2.d.Ver.
- VEREYCKEN L. en VRANKEN J., Differentiële participatie en een nadere analyse van de levensomstandigheden van de laagste inkomenscategorïeën in België en van hun aantal, in Inkomens- en Vermogensverdeling. Referaten van het 14de V.W.E.C. Brussel, 1979.
- VERMEULEN D., De maatschappelijke beheersingsprocessen inzake de sociaal-culturele sector in Vlaanderen. Leuven, 1983.
- VERVLIET E., De milieubeweging in Vlaanderen, in De Gids op Maatschappelijk Gebied, 74 (1983), 6-7: 521-540.
- VERVOORT C.E., Prolegomena tot de sociologie van de welvaartsstaat, in Sociologische Gids, 10 (1961): 58-68.
- VLEUGELS W., De Diensten voor Geestelijke Volksgezondheid, in Welzijnsgids, Vol IV: Vle.1-16.
- VON FERBER Chr. en KAUFMAN F.-X., Soziologie und Sozialpolitik. Opladen, 1977. (Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozial- psychologie, 19 (1977)).
- VRANKEN J., Armoede in de welvaartsstaat: een poging tot historische en structurele plaatsing, in De Nieuwe Maand, (1977), 7: 469-480.
- VRANKEN J., Armoede in de welvaartsstaat. Een poging tot historische en structurele plaatsing. Antwerpen, 1977.
- VRANKEN J., Armoede in de welvaartsstaat: problematiek en enkele krachtlijnen voor een analyse, in Ekonomisch en Sociaal Tijdschrift, 33 (1979), 3: 327-340.

W.

- WALZER M., Politics in the Welfare State, in Dissent, (1968),1.
- WARNER W., Democracy in Jonesville. New York, 1949.
- WARREN R.L., The community in America. Chicago, 1978.
- WEIJEL J.A., Achtergronden van sociale zekerheid. Amsterdam, 1972.
- Welzijnsgids, 4 volumes, Antwerpen, 1980 en aanvullingen.
- WENTINK A.A., Sociale planning in de verzorgingsstaat. 's-Gravenhage, 1976.

WERKGROEP ALTERNATIEVE EKONOMIE, Armoede in de verzorgingsstaat, in De Nieuwe Maand, 14 (1971), 8: 446-460; 14 (1971), 9: 510-522; (1972), 8: 487-495.

WERKGROEP ALTERNATIEVE EKONOMIE, Armoede in België. Antwerpen, 1972. (zie ook De Nieuwe Maand, 14 (1971), 8: 446-460)

WERKGROEP EKONOMISCHE DEMOCRATIE, Democratie op het vlak van het sociaal-economisch bestel, in De Nieuwe Maand, 14 (1971), 7: 382-411.

WERKGROEP EKONOMISCHE DEMOCRATIE, Binnen en Buiten. Een gesprek over politieke strategie met militanten van "Alle Macht Aan De Arbeiders", in De Nieuwe Maand, 14 (1971), 8: 461-466.

WETENSCHAPPELIJKE RAAD VAN HET WETENSCHAPSBELEID, Over sociale ongelijkheid. 1977.

WIJEWICKREMA S. e.a., Marital status trends in Belgium (1961-1977): application of multi-state analysis. Interuniversity Programme in Demography, Working Paper 83-7, 1983.

WIJEWICKREMA S. en BULTE R., Migration impact on population growth in Belgium: a multi-regional investigation with detailed projection results for the period 1976-2001. Interuniversity Programme in Demography, Working Paper 83-6, 1983.

WILDING G. en GEORGE V., Social values and social policy, in Journal of social policy, 4 (1976), 4: 373-390.

WILDING P., Professional power and social welfare. London, 1980.

WILENSKY H.L., The problems and prospects of the Welfare State, in WILENSKY H.L. en LEBEAUX Ch.H., 1965.

WILENSKY H.L., The Welfare State and equality. Structural and ideological roots of public expenditure. Berkeley, 1975.

WILENSKY H.L. en LEBEAUX Ch.N., Industrial Society and Social Welfare. New York, 1965.

WILLEMS P., WIJEWICKREMA S. en LESTHAEGHE R., De evolutie van de vruchtbaarheid in België 1950-1980, in Bevolking en Gezin, (1981), 3: 257-292.

WINKLER J., Corporatism, in Archives Européennes de Sociologie, 17 (1976), 1: 100-136.

WINKLER J., The corporatist economy: theory and administration, in SCASE R., Industrial society. Class, cleavage and control. London, 1977: 43-58.

WOLFSON D.J., PEN J., KESSLER G.A., KRUIJTBOSCH E.D.J., en BUSSCHAERT J., Overlevingskansen van de verzorgingsstaat. Preadviezen van de Vereniging voor de Staatshuishoudkunde. Leiden/Antwerpen, 1981.

Z.

ZAHN E., Leven met de welvaart. Amsterdam, 1962.

ZALD M.N., Social Welfare Institutions. A sociological reader. New York/ London, 1965.

ZALD M.N., en McCARTHY J.D., The dynamics of social movements. Resource mobilisation, social control and tactics. Cambridge, 1979.

ZAPF W., Lebensbedingungen in der Bundesrepublik. Sozialer Wandel und Wohlfahrtsentwicklung. Frankfurt/New York, 1977.

ZIJDERVELD A.C., Het ethos van de verzorgingsstaat: een cultuursociologische bijdrage, in Sociale Wetenschappen, 22 (1979), 3:179-203.

ZIJDERVELD A.C., Service clubs en de verzorgingsstaat, in Sociale Wetenschappen, 22 (1979), 3: 221-235.

ZIJDERVELD A.C., Transformatie van de verzorgingsstaat, in IDENBURG Ph., 1983:195-223.

De auteurs

- Jos Berghman (°1949) is werkleider aan het Centrum Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen (UFSIA). Hij promoveerde over de sociaal-politieke theorie van de sociale zekerheid (U.I.A.). Zijn publicaties gaan over pensioenstelsels, armoede, ongelijkheid en sociale zekerheid.
- Jaak Billiet (°1942) is gewoon hoogleraar (1982) aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de K.U.Leuven. Hij promoveerde op Secularisering en verzuiling in het Belgisch Onderwijs. Zijn onderzoek situeert zich enerzijds op het domein van verzuiling en politiek en anderzijds op het vlak van de verbetering van betrouwbaarheid en geldigheid van methoden van dataverzameling.
- Ward Bosmans (°1934) is licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen (U.I.A., 1977). Hij is vorser voor het kabinet van de Gemeenschapsminister van Volksgezondheid.
- Jef Breda (°1947) is werkleider aan het Departement Sociologie en Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen (U.F.S.I.A.). Hij promoveerde in 1981 op Innovatie en Organisatie. Een onderzoek over innovaties in de sociale hulpverlening (U.I.A.). Thans werkt hij aan een evaluatie van de tijdelijke huurwetten en aan een onderzoek over de financiële situatie van volwassen gehandicapten.
- Jan Bundervoet (°1939) is gewoon hoogleraar aan de K.U.L. (Departement sociologie). Hij promoveerde over Het doorstromingsprobleem in de hedendaagse vakbeweging (1973, K.U.Leuven). Zijn onderzoek situeert zich op de problematiek van de arbeidsmarkt, de collectieve arbeidsverhoudingen en de nieuwe technologieën.
- Antoon De Geest (°1953) is als assistent sociologie verbonden aan de K.U.Leuven. Zijn onderzoek gaat over sociale bewegingen, samenlevingsopbouw en urbane sociologie.

- Herman Deleeck (°1928) is gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen (U.I.A. en U.F.S.I.A.) en buitengewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven. Tevens is hij directeur van het Centrum voor Sociaal Beleid (U.F.S.I.A.). Hij promoveerde tot doctor in de Rechten in 1952 (K.U.Leuven) en op Maatschappelijke Zekerheid en Inkomensherverdeling in België tot doctor in de Economische Wetenschappen in 1966 (K.U.Leuven). Zijn onderzoek en publicaties hebben betrekking op de Sociale Planning, Inkomensverdeling en -herverdeling, Sociale Zekerheid en Sociaal Beleid.
- Erik Henderickx (°1953) is assistent economische sociologie aan de faculteit T.E.W. van de Universiteit Antwerpen, (R.U.C.A.). Hij is licentiaat T.E.W. (R.U.C.A., 1973) en politieke en sociale wetenschappen (U.I.A., 1977). Hij werkt over de problematiek van het ziekteverzuim, de nieuwe technologieën en de arbeidsmarktproblematiek.
- Luc Huyse (°1937) is gewoon hoogleraar aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de K.U.Leuven. Hij promoveerde op Passiviteit, pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek (K.U.Leuven, 1970). Recent onderzoek en publicaties gaan over de verzuiling en het politieke bestel in België.
- Therese Jacobs (°1948), doctor in de politieke en sociale wetenschappen (K.U.Leuven, 1977) is verbonden als werkleider aan het Departement Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen (U.I.A.). Zij is werkzaam rond de gezins- en sociale welzijnsproblematiek.
- Frans Lammertyn (°1946) is docent aan het Departement Sociologie van de K.U.Leuven. Zijn onderzoek heeft de samenlevingsopbouw en de ruimtelijke ordening als onderwerp.
- Ron Lesthaeghe (°1945) is gewoon hoogleraar aan de V.U.B. Hij doceert onderzoeksmethoden in de sociale wetenschappen en sociale demografie. Hij promoveerde op De ergodiciteit van de leeftijdsstructuur en de demografische transitie aan de R.U.G. (1970). Recente publicaties en onderzoek gaan over demografie en fertiliteit in een sociologisch perspectief.
- Albert Marfens (°1940) is werkleider en lector aan de K.U.Leuven in het Departement Sociologie. Hij promoveerde over 25 jaar wegwerparbeiders (K.U.Leuven, 1974). Zijn onderzoek richt zich op de vakbonden, de arbeidsmarkt, buitenlandse minderheden en de nieuwe technologieën.

- Lode Van Outrive (°1932) is gewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven. Hij promoveerde op Sociologie en Vakbond (K.U.Leuven, 1969). Onderzoek en publicaties betreffen de problematiek van de criminele sociologie, het afwijkend gedrag, de politie als organisatie, de inspectiediensten.
- Walter Van Trier (°1950) is afgestudeerd als licentiaat sociologie aan de K.U.Leuven in 1974. Hij is wetenschappelijk medewerker aan het Departement Sociologie (K.U.Leuven) over "Van agricultuur naar agrobusiness". Zijn onderzoeksdomeinen zijn de Marxistische sociologie, sociale zekerheid en de verzorgingsstaat.
- Jan Vranken (°1944) is werkleider-docent aan de Universiteit Antwerpen (U.F.S.I.A.-T.E.W./Pol.&Soc.). Hij promoveerde over Armoede in de welvaartstaat (U.I.A., 1977). Tevens is hij voorzitter van het Departement Sociologie en Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen (U.F.S.I.A.). Zijn onderzoek en publicaties gaan vooral over "moderne" armoede en de immigrantenproblemen.

